

MILLIY XARAKTER VA UNING IJTIMOY-PSIXOLOGIK SHAKLLANISHI

Mambetiyarova Venera

Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat universitetining Pedagogika psixologiya kafedrasida o'qituvchisi.

Abduraxmanova Umida

Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti amaliy psixologiya yo'nalishi talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14497129>

Annotatsiya. Ushbu maqolada milliy xarakterning ijtimoiy-psixologik shakllanishi va uning jamiyatdagi o'rni tahlil qilinadi. Milliy xarakter bir xalq yoki etnik guruhning o'ziga xos psixologik, axloqiy va ijtimoiy xususiyatlar majmuasi sifatida qaraladi.

Kalit so'zlar. Milliy xarakter, ijtimoiy psixologiya, kollektiv identifikatsiya, guruh psixologiyasi, ijtimoiy normativlar.

NATIONAL CHARACTER AND ITS SOCIAL-PSYCHOLOGICAL FORMATION

Abstract. This article analyzes the socio-psychological formation of national character and its role in society. National character is considered as a set of psychological, moral and social characteristics specific to a nation or ethnic group.

Key words. National character, social psychology, collective identity, group psychology, social norms

НАЦИОНАЛЬНЫЙ ХАРАКТЕР И ЕГО СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ ФОРМИРОВАНИЕ

Аннотация. В данной статье анализируется социально-психологическое формирование национального характера и его роль в обществе. Национальный характер рассматривается как совокупность психологических, моральных и социальных характеристик, свойственных нации или этносу.

Ключевые слова. Национальный характер, социальная психология, коллективная идентичность, групповая психология, социальные нормы.

Milliy xarakter tushunchasi, asosan, bir xalqning o'ziga xos psixologik, emosional va ijtimoiy xususiyatlarini tasvirlash uchun ishlatiladi. U, tarixiy va madaniy kontekstda rivojlanib, xalqning umumiy tavsifini yaratadi. Milliy xarakter nafaqat psixologik, balki ijtimoiy va madaniy omillar bilan ham bog'liq bo'lib, har bir jamiyat o'zining o'ziga xos ijtimoiy psixologik xususiyatlariga ega.

Ijtimoiy psixologiya, o'z navbatida, shaxs va guruh o'rtasidagi o'zaro ta'sirlarni, shuningdek, shaxslarning guruhda qanday xulq-atvor ko'rsatishini o'rganadi. Milliy xarakterni o'rganish ijtimoiy psixologiyaning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi, chunki u milliy o'zlikni, identifikatsiya va guruhdagi hamjihatlikni tushunishga yordam beradi. Ushbu maqolada milliy xarakterni ijtimoiy-psixologik nuqtai nazardan tahlil qilamiz.

Milliy xarakter - bu biron-bir millat yoki etnik guruhga xos bo'lgan psixologik, axloqiy va ijtimoiy xususiyatlar majmuasidir.

Bu, asosan, tarixiy tajribalar, ijtimoiy va madaniy qadriyatlar, diniy e'tiqodlar va geografik sharoitlar bilan bog'liq bo'lib, vaqt o'tishi bilan shakllanadi.

Milliy xarakterda joylashgan xususiyatlar orasida qat'iylilik, mardlik, mehmondo'stlik, jamoaviylik va ko'plab boshqa xulq-atvor ko'rsatkichlari mavjud.

Milliy xarakterni ijtimoiy-psixologik o'rganish, uning har bir qismi, ya'ni, ijtimoiy idrok, ijtimoiy tajriba va tarixiy-madaniy xususiyatlar o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlashga qaratilgan.

Psixologik nuqtai nazardan, milliy xarakter shaxslararo va guruhlararo munosabatlar orqali shakllanadi va individual xulq-atvoriga ta'sir ko'rsatadi.

Ijtimoiy psixologiya milliy xarakterni tahlil qilishda bir nechta asosiy yo'nalishlarga ega.

Ularning barchasi milliy xarakterning shakllanishiga ta'sir ko'rsatadigan ijtimoiy, madaniy va psixologik omillarni o'rganadi.

Kollektiv identifikatsiya. Milliy xarakterni o'rganishdagi birinchi va eng muhim tushuncha - kollektiv identifikatsiya. Bu, o'z navbatida, shaxsning o'zini ma'lum bir guruhga yoki millatga mansub deb his qilishidir. Kollektiv identifikatsiya orqali odamlar o'zlarini guruhning bir qismi deb hisoblaydilar va bu ularga guruh qadriyatlarini qabul qilish va ularga rioya qilish hissini beradi.

Milliy xarakter bu identifikatsiya orqali rivojlanadi, chunki guruhning umumiy xususiyatlari individual xulq-atvoriga ta'sir qiladi.

Ijtimoiy normativlar va qadriyatlar. Milliy xarakter, ijtimoiy normativlar va qadriyatlar orqali shakllanadi. Millat yoki guruhning o'ziga xos axloqiy me'yorlari va qadriyatlari, shaxslararo munosabatlarda muayyan xulq-atvorlarni kutilgan va ma'qul deb hisoblaydi. Masalan, mehmondo'stlik, oilaga hurmat, diniy qadriyatlar va boshqalar milliy xarakterning asosiy qismlarini tashkil etadi. Bu qadriyatlar va normativlar, ijtimoiy o'rganish va ijtimoiy ta'sir orqali avloddan avlodga o'tadi.

Madaniy va tarixiy sharoitlar. Milliy xarakterni shakllantirishda madaniy va tarixiy omillar katta rol o'ynaydi. Millatning tarixidagi muhim voqealar, urushlar, inqiloblar va ijtimoiy o'zgarishlar xalqning psixologik holatini, ularning kelajakka bo'lgan qarashlarini va o'zlikni qabul qilishlarini shakllantiradi. Masalan, o'tgan asrlarning urushlari, iqtisodiy inqirozlar yoki madaniy o'zgarishlar milliy xarakterga bevosita ta'sir ko'rsatgan.

Tug'ma va o'rganilgan xususiyatlar. Milliy xarakterda tug'ma va o'rganilgan xususiyatlar o'rtasidagi farqni hisobga olish muhimdir. Ba'zi xususiyatlar (masalan, ba'zi qiziqishlar, ko'nikmalar) biologik jihatdan berilgan bo'lib, boshqa ba'zi xususiyatlar ijtimoiy o'rganish orqali shakllanadi. Milliy xarakterning shakllanishida ko'proq ijtimoiy omillar, masalan, o'z milliy tilini va madaniyatini o'rganish, guruhdagi munosabatlar va urf-odatlar asosiy rol o'ynaydi.

Milliy xarakterni o'rganish, ijtimoiy psixologiyaning kengaygan va chuqur tahlilini talab qiladi. Bunda shaxslararo munosabatlar, guruhdagi o'zaro ta'sirlar, etnik va madaniy farqlarni o'rganish zarur. Shaxslar va guruhlarining o'zaro ta'siri, o'ziga xos ijtimoiy psixologik mexanizmlar orqali amalga oshadi. Milliy xarakterning psixologik aspektlari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

Guruh psixologiyasi: Milliy xarakterning shakllanishida guruh psixologiyasi muhim rol o'ynaydi. Guruhdagi o'zaro munosabatlar, ijtimoiy normativlar, va jamoaviy hissiyotlar shaxsning xulq-atvoriga ta'sir qiladi.

Guruhning umumiy qarashlari, qadriyatlari va normativlari, albatta, milliy xarakterni shakllantirishda ham asosiy omil bo'ladi.

Empatiya va o'zaro hurmat: Milliy xarakterda empatiya, boshqalarni tushunish va o'zaro hurmatning roli katta. Ijtimoiy psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, milliy guruhlarining bir-biriga bo'lgan hurmati va qo'llab-quvvatlashi o'zaro tinchlikni va barqarorlikni ta'minlashga yordam beradi.

Kross-madaniy ta'sirlar: Milliy xarakterni o'rganishda kross-madaniy psixologiya ham muhim ahamiyatga ega. Har bir millatning o'ziga xos madaniyati va urf-odatlar mavjud bo'lsa-da, globalizatsiya davrida turli madaniy tizimlar bir-biriga ta'sir ko'rsatadi. Bu o'zgarishlar milliy xarakterni shakllantirishda yangi xususiyatlar va o'zgarishlarga olib keladi.

Xulosa sifatida shuni ko'rsatishimiz mumkinki, milliy xarakterni ijtimoiy-psixologik o'rganish, xalqning o'ziga xos psixologik va ijtimoiy xususiyatlarini tushunish uchun muhim ahamiyatga ega. U nafaqat shaxsiy xulq-atvorni, balki ijtimoiy munosabatlar, guruhdagi o'zaro ta'sir va madaniy qadriyatlarni ham o'z ichiga oladi.

Milliy xarakterning shakllanishi ijtimoiy normativlar, tarixiy sharoitlar, madaniy qadriyatlar va guruhdagi o'zaro ta'sirlar orqali amalga oshadi. Ijtimoiy psixologiya bu jarayonlarni tahlil qilish va ularni to'g'ri tushunish orqali, jamiyatlar va millatlar o'rtasidagi o'zaro hurmat va tinchlikni ta'minlashga yordam beradi.

REFERENCES

1. Oskinbaeva, G. (2023). PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF SELF-DEVELOPMENT DURING THE STUDENT PERIOD. *Modern Science and Research*, 2(7), 359–362. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/22238>
2. Davletbaevna O. G. TALABALIK DAVRIDA O'ZINI O'ZI RIVOJLANTIRISHNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI. – 2023.
3. Venera, Mambetiyarova. "PSYCHOLOGICAL ANALYSIS OF THE RELATIONSHIP BETWEEN CHILDREN AND PARENTS IN ADOLESCENCE." *European International Journal of Pedagogics* 4.05 (2024): 16-19.
4. Venera, Mambetiyarova. "Socio-Psychological Features of Relationships of Children and Their Parents." (2023).
5. Go'zal D., Gulsevar J. OILADA O'SMIRLAR TARBIYASI //THEORY AND ANALYTICAL ASPECTS OF RECENT RESEARCH. – 2023. – T. 2. – №. 19. – C. 41-44.
6. Dauletova G. M. MOSLASHISHNING IJTIMOY-PSIXOLOGIK SIFATLARI //Педагогика и психология в современном мире: теоретические и практические исследования. – 2023. – Т. 2. – №. 14. – С. 37-40.
7. Go'zal D. O. 'SMIRLAR ORGANIZMIDA RO'Y BERADIGAN O'ZGARISHLAR //THE THEORY OF RECENT SCIENTIFIC RESEARCH IN THE FIELD OF PEDAGOGY. – 2023. – Т. 1. – №. 6. – С. 50-55.
8. Muratbayevna, Dauletova Gozal, and Madaminova Nargiza Qurbanbayevna. "BOLANING RIVOJLANISH DAVRI PSIXOLOGIYASI." *Scientific Impulse* 1.1 (2022): 33-35.

9. Dauletova, G. M. "Personality development in adolescence." *Science and Education in Karakalpakstan* 114 (2023).
10. Даулетова, Г. (2023). ЎСМИРЛИК ЁШИДА ШАХСНИНГ РИВОЖЛАНИШИ. Журнал «Вестник физической культуры и спорта» Нукусского филиала Узбекского государственного университета физической культуры и спорта, 1(1), 102–105. извлечено от <https://science.uzdjtsunf.uz/index.php/science/article/view/194>
11. Dauletova, G. M. "O'SMIRLIK YOSHDAGI PSIXOLOGIK O'ZGARISHLAR." *ХАБАРШЫСЫ* 3 (2022): 81.